

TRE JYDSKE BRØDRES VIDUNDERLIGE REDNING

*Ombord på linieskibet »Prins Christian Frederik« i kampen ved
Sjællands Odde den 22. marts 1808*

En gammel veterans gribende beretning om nævnte søslag

Ved lokalhistorikeren SOPHUS JENSEN

Til bondegården »Vandstedgård« i Sebber sogn i Jylland kom ved kyndelmisse i året 1808 lægdsmanden med ordre til bonden Rasmus Jensen Kågbyggers tre sønner Peder, Anders og Jens, som alle stod i sømilitrullen. Lægdsmandens ordre lød på, at alle tre skulle møde i Fladstrand, nu Frederikshavn, hvorfra en chalup skulle føre dem og andre nordjyske til søværnet indkaldte. til København. Brødrene tog i en forrygende snestorm, midt i februar afsked med hjemmet og efter en meget anstrengende slæderejse igennem Vendsyssel nåede man op til Fladstrand efter 5 dages besværligheder.

En rejse til hovedstaden kunne dengang under uheldige vejrforhold vare i ugevis. Først et par uger efter stod chaluppen med det unge mandskab sundet ind, og da den passerede Helsingør, så de for første gang Danmarks flådes stolthed, linieskibet »Prins Christian Frederik« liggende på redan, stolt svajende for sit anker. Det var Danmarks sidste håb, den eneste af flådens stolte svaner, som endnu var reddet efter den engelske flådes overfald året før.

Ud for Vedbæk standsedes det lille fartøj af pakisen. Mandskabet gik i land over isen og fortsatte til fods med hver sin

randsel på ryggen og uden kommando til København. Efter en grundig lægeundersøgelse i København blev det bedste mandskab beordret over til Helsingør den 18. marts for at gøre tjeneste i »Prins Christian«. Heriblandt var de tre brødre Jens, Peder og Anders Rasmussen, hvoraf de to, Peder og Jens, begge havde gjort tjeneste før i marinen, medens Anders var ny mand i krigskunsten.

Om bord i linieskibet »Prins Christian Frederik«

Kaptajn Jessens ildende tale til hele det samlede mandskab

At komme under kommando af søhelten, den navnkundige Peder Willemoes, var noget der fyldte de unge søgutters bryst med stolthed. Men det beredte dem et stor skuffelse, at de ikke fik tildelt uniformer. Jens havde året forud båret den klædelige matrosdragt. Og nu blev han og kammeraterne kommanderet til tjeneste i deres egne hjemmegjorte vadmelsklæder. Vi lignede ikke raske orlogsgaster, sagde den gamle veteran Jens Rasmussen 70 år senere, men en flok hovbønder, der drog til herregårdens hovarbejde. Ombord blev vi også modtaget af officeren med kendelig mishag, skønt vi var da her ganske uden skyld i dette, og det meste af det menige mandskab bestod af mutte og tvære nordmænd.

Eftersom de fra stykprammen steg op på skibets fordæk, lagde de deres rejsebylter ned foran sig og stod troligt vagt ved den. Således gik en rum tid, da pludselig en stout officer kom hen fra agter. Han så hverken til højre eller venstre, men standsede brat, slog ud med hånden og holdt en ildende tale til det nye mandskab, som begejstret lyttede efter. Det var skibets chef, Carl Vilhelm Jessen, dengang kun kaptajn.

»Vor gamle konge er død«

Disse ord virkede som en bombe, da kun de færreste havde hørt efterretningen om den sindssyge Christian den Syvendes tragiske død i Rendsborg den 13. marts. Kaptajnen sluttede sin tale med at opfordre mandskabet til trofasthed, pligt, tapperhed til ære for sig selv, til ære for de planker, der bar dem, og til lykke og

hæder for konge og fædreland. Og til sidst oplæste han edsformularen, mange græd. Det var alligevel mennesker, de samme vadmelskøftede. Under dyb alvor blev eden aflagt til den nye konge, Frederik den Sjette. Kaptajn Jessen havde allerede vundet det nye mandskabs hengivenhed.

Den følgende dag begyndte indøvelsen af den nu kompletterede besætning, der nu bestod af 576 mand. Som søvante blev Jens og Peder indlemmet i det mandskab, der skulle betjene rigningen. De kom under kommando af en bådsmand, der var meget streng, særlig mod nyt mandskab. Utallige gange måtte de entre til tops og ned igen. De unge mænd var blevet ganske forstumlet. Og da Peder yderligere fik et rap, gav han sig til at græde, han var jo kun 17 år. En officer havde lagt mærke til bådsmandens adfærd. Han gik hen til Peter og sagde i en lidt barsk tone: »En rask søgut skal ikke klynke«. Straks efter blev øvelsen indstillet. Senere hen i livet var de to brødre uenige om, hvorvidt det var løjtnant Rothe eller Willemoes, der havde trøstet Peder. Dagen efter, den 21. marts, gik »Prins Christian« under sejl og stod ned i bæltet til død og undergang. Men inden der fortsættes med beretningen om den sidste heltemodige kamp ved Sjællands Odde, skal her ofres nogle linier på »Prins Christian«s sidste togt.

*For fulde segl mod undergang
Parkers eskadre optager jagten*

Da engelskmanden året før, i 1807, ved et overfald røvede så godt som hele vor stolte flåde, undgik »Prins Christian« denne skæbne, idet den var blevet udkommanderet til vagttjeneste ved Norges kyster. Den 4. marts 1808 fik kaptajn Jessen ordre til at sætte kursen mod København. Denne ordre blev modtaget i den norske by Christiansand. Allerede før afrejsen fra denne by var der udbrudt sygdom blandt besætningen, 25 mand var allerede blevet landsat i Norge, og siden blev 60 mand syge. Sygdommen var en slags tyfus, kaldet skibsfeberen eller sprinklen. Den begyndte med delirium og endte hyppigt med sorte sprinkler og døden. Det hårde vejr var også strengt for mandskabet og gjorde sit til at undergrave helbredet. Linieskibet lå i flere dage hindret

af den svære pakis ud for Kronborgs kanoner. Her blev de 60 mand sat i land, og dagen derefter blev yderligere 50 mand sendt på hospitalet, som nu ikke kunne modtage flere, så man måtte leje private huse, søetatens stabslæger Falkentahl og Herholt undersøgte nu sundhedstilstanden på skibet, og på deres råd blev nu alle sendt i land, og grundig udluftning og røgning fandt sted. Fra København kom nu køretøjer, og 200 mand var angrebet af sygdommen. Men hvormange der døde er forbleven ukendt. Alle disse folk måtte nu erstattes med nyt mandskab, og af den grund var det, at de tre brødre med andre fik mødeorderen.

Krigen med Sverige var kort forinden erklæret, og et fransk armékorps på 35000 mand under general Bernadotte skulle overføres til Sjælland og derfra gøre indfald i Skåne. Fjendtlige krydsere viste sig uformodet i Storebælt for at forhindre overfarten. Kaptajn Jessen fik af den grund den 18. marts ordre til at rense bæltet for engelske krigsskibe. Fjenden havde allerede skaffet sig besked om dette, og desuden var Bernadotte slet ikke så ivrig efter at komme til Skåne.

Vort sidste linieskib sejlede lige i løvens gab, den berømte Parkske eskadre bestående af linieskibene »Staley«, »Nassau« og »Vanguard« og nogle fregatter. Den 21. marts havde den engelske eskadre ved Høganæs fået besked om, at »Prins Christian« samme dag var gået under sejl og stået sundet rundt ud, for at gå ned i Storebælt. Og nu begyndte jagten på Danmarks sidste stolthed, få timer efter farvedes bølgerne ved Oddens strand røde af blodet fra danske søfolk, som kæmpede en fortvivlet kamp mod den engelske overmagt.

»Prins Christian«s sidste kamp

Den gamle veteran Jens Rasmussen, beretter om den ulige dyst

Da kaptajn Jessen om morgenen den 22. marts var blevet klar over, at de Parkske skibe, tildels takket være heldige vindforhold, havde fået ham delvis omringet, sammenkaldte han til et krigsråd, der bestod af officererne Rothe, Top og Willemoes. Endnu var der tid efter søberetningerne til at slippe ned ad bæltet, da »Prins Christian« var en dygtig sejler, men rådet valgte den ulige

kamp for Danmarks ære. Linieskibet krydsede frem og tilbage, fjenden var begunstiget af vinden og trængte på. »Prins Christian« kom nærmere og nærmere land. Officererne var på deres poster, og kommandoen skar igennem den svage brise samtidig med at der lød opmuntring til folkene. Særlig Willemoes var virksom. »Ret så kammerater, nu bliver der snart alvor i spillet«, råbte han.

Det var hen mod aften, fortalte Jens Rasmussen mange år efter, Peder og jeg arbejdede i storemærs, hvor vi tydelig havde englænderne for øje. De nærmede sig hurtigt, de to største lineskibe forrest. Den ene styrede til den ene side, den anden til den anden side af os. Da klokken var ca. 7 veksledes de første skud, men det havde kun den virkning, at nogle af mandskabet tabte fatningen, men kun for et øjeblik. Skibet rystede voldsomt, da vore kanoner besvarede ilden fra begge sider, og vi kunne se, at flere af skudene var fuldræffere, der lavede en slem ravage hos fjenden. Men så fik vi et par hårde salver fra begge sider og skrig og jamren lød op fra dækket efter denne medfart.

En nordmand stod ved min side her oppe i mærsen; han sagde: »Vi står godt dækket, du, skytset kan ikke...«, han fik ej talt ud, en kugle dræbte ham på stedet og to mand i takkelagen fik også deres bekomst og styrtede ned. Jeg råbte gevalt, og et par mand hjalp mig ved taljen med at fire den dræbte normand ned på dækket. Skibet begyndte nu at dreje så underligt for vinden. siden fik vi at vide, at det var roret der var skudt i stykker. Skønt at vi var så nær land, at skibet tog grunden, blev vore kanoner ved med at fyre.

Vi var nu så nær hinanden, at karabiner og pistoler kunne tages i brug. Så pludselig blev der stille i nogle minutter, hvorpå vi fik et frygteligt lag. Råen blev skudt over tæt ved mærsen, og jeg så min broder Peder styrte i havet med det bortskudte stykke. Nu stod »Prins Christian« uvægerligt fast i sandbunden, vinden havde lagt sig, kanonerne var tavse, og al kommando forstummet. Kaptajn Jessen havde kapitulert, vi forlod vore poster og endrede selv ned på dækket. Her kom de bærende med en falden officer, jeg hørte navnet Willemoes. Jeg så hastigt på den døde, jo det var vor flådes helt, hans hoved blødte frygteligt. Jeg

kunne ikke tåle dette syn og holdt mig for øjnene og tumlede rundt, som vanvittig imellem døde og sårede. Da blev jeg omslynget af et par stærke arme; det var Anders, der sagde: »Er det dig? Hvor er Peder?« Han forstod, at vor broder var borte, da han mærkede min tavshed og m rke mine gav han sig til at hulke, men nu lød en bås kommando: »Til side«. Nogle folk kom bærende med den strenge bådsmand fra dagen før, ham der revsede broder Peder. »Gud forlade ham hans hidsighed og være hans sjæl n dig«. Således sluttede den gamle veteran sin beretning om slaget ved Sjællands Odde.

Dagen efter sprængte engelskmanden »Prins Christian« i luften.

Da overflytningen af sårede og fanger til de engelske krigsskibe næste dags formiddag var tilendebragt prøvede engelskmanden at tage lineskibet af grunden, men det lykkedes ikke, omend kanoner, anker, k tringer o. s. v. blev kastet overbord for at gøre skibet lettere. Det var som om den stolte sejler ville d  på den hjemlige strand, og det skete også. Om aftenen stak man ild på det forskudte skrog, og ca. kl. 10 sprang skibet i luften for øjnene af det rædselsslagne mandskab. En mængde lig af officerer og menige drev i land på Odden kyst og blev hæderligt stedt til hvile på den lille hyggelige Odden kirkegård. Det store smukke minde derude over krigergraven blev senere rejst af kaptajn Fribert, der var ejer af herregården Anneberg ved Nykøbing Sjælland. De to brødrene holdt sig så n r til hinanden som muligt og kom i samme båd, som førte dem til fregatten »Quebec«, hvor fangerne blev behandlet godt. Den 26. marts sejlede skibene til G teborg, og her blev de sårede bragt i land og fangerne foreløbig interneret, til skibslejlighed til England var klar. Den såkaldte sprinkel blev ved at grassere. En læge, Martini, døde også af den, han havde ellers været godt om sig. Efter hans død fandt man en hel del tyvekoster, hvoriblandt et par s lvlyseplader, som havde tilhørt Willemoes. Men de to brødrene modstod heldigt alle sygdomsangreb.

Så kom der bud, at restmandskabet på 370 mand skulle indskibes til England og føres til »Prisonsskibenes rædsler«. Indskib-

ningen foregik en mandag sidst i maj, på tre engelske transportbrigger. Efter tre dages sejlads nåede de op på Yarmouths red. Her lå lineskibet »Stately« og lappede sine sår fra kampen ved Sjællands Odde. Ved Shernes blev fangerne overflyttet i småskibe og ført op til Chatam bugten.

De frygtelige år i Prisonen

Her lå prisonskibene, fangernes fremtidige hjem. Beretningerne, som de havde hørt om disse skibe, var ondt og atter ondt, gru og forbandelser var altid knyttede til deres navn. Men nu trængte skrækken sig ind i blodet på de nyankomne fanger ved synet af disse 20 grimme og dystre kolosser, der engang havde været flotte sejlere, men nu var de uden master og ror, kanonportene var stænget med svære jernstænger. Alt var tjæret sort og ved vandlinjen snoede sig et galleri rundt om skroget. Her patruljerede vagtposterne. Skibene var overfyldt med fanger; spanske, franske, norske og danske o. s. v., mange havde været her i årevis. Mellem jernstængerne kom en mængde udhungrede ansigter med vanvittige grimasser til syne, og på dækket løb staklerne omkring med langt hår og skæg, klædt i pjalter eller omtrent nøgne, hujede og skreg og forlangte føde. Her kom fangerne fra »Prins Christian« over. Det skib, brødrene kom på, havde navnet »Bohama«. Nu kom der en skrækkelig tid for de danske fanger. Føden, de fik, var værre end svineæde, kødet, ærterne var kogt på, var så angrebet af madiker, at de måtte skummes af, hvis ikke sulten fik fangerne til at se bort fra denne pillenhed.

Peders vidunderlige redning og glæden hjemme på »VANSTEDGÅRD«

En mor og far sad derhjemme på gården i Sebber sogn i bævende tanker om tre sønners skæbne der ude på det gyngende hav. Efterretningen var jo i de tider langsom. Men så en dag kom der brev fra de to brødre, hvori de berettede om broder Peders død. Det var et hårdt slag for forældrene, men præsten kom daglig i huset og bragte dem trøst, og efter som tiden gik havde familien gjort sig fortrolig med sorgen.

Da sker det, at en kone, som gik post to gange imellem Barmer og Nibe, kom til gården med et brev, fra Peder, som nu alle troede død og borte. I brevet berettede han om slaget og sin vidunderlige redning. Det løstskudte af råen, han sad på, hang fast i tovværket med den yderste ende. Derved blev han så slynget ud over rælingen og faldt i vandet. Var han faldet ned på dækket, var han blevet dræbt på stedet. Da han kom op på vandoverfladen efter den vældige dukkert, lå råen og flød ved siden af ham. Trods det kolde vand klamrede han sig til den og arbejdede sig i land. Nu opholdt han sig i Nykøbing Sj. og var på vej til København for at melde sig til admiralitet.

Der blev selvsagt glæde i hjemmet, præsten blev hentet og måtte selvfølgelig skrive til Peder og sønnerne Anders og Jens, som var fanger i Sverige, kort før de blev sendt til England. Og dette gav dem frisk mod til at gå fangenskabets i møde.

Så i året 1810 i august måned slog befrielsens time for de to brødre og en halv snes andre jyder. Fangenskabets havde varet i 2 $\frac{1}{2}$ år. Det var den norske præst Ulrik Rosing, som gjorde et stort arbejde blandt de ulykkelige fanger i disse forfærdelige prisonskibe, som havde sørget for deres udveksling med engelske krigsfanger.